

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

1658/03.02.01.08.03/2021

Täytöntöönpanoraportti 2020

Vähävaraisten avun rahaston toimenpideohjelma 2014-2020

Vähävaraisimmille suunnatun
eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)

Sisällysluettelo

1 YLEISET TIEDOT	3
2 YHTEENVETO TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA	3
2.1 Tiedot ohjelman täytäntöönpanosta viittaamalla osittain tai kokonaan päätökseen saatujen toimenpiteiden yhteisiin indikaattoreihin	3
2.2 Toimia koskevat tiedot ja niiden arviointi ottaen huomioon asetuksen (EU) N:o 223/2014 5 artiklan 5 ja 11 kohdassa sekä tapauksen mukaan kohdassa 13 esitetyt periaatteet	5
2.3 Yhteiset indikaattorit	18
2.3.1. Jaettuja perushyödykkeitä koskevat tuotosindikaattorit	19
2.3.2. Jaettuja perushyödykkeitä koskevat tulosindikaattorit.....	19

1 YLEISET TIEDOT

CCI	2014FI05FMOP001
Otsikko	Vähävaraisten avun toimenpideohjelma 2014-2020
Versio	2014.1
Raportointivuosi	2020
Sidosryhmäkuulemisen pvm	1.6.2021

2 YHTEENVETO TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA

2.1 Tiedot ohjelman täytäntöönpanosta viittaamalla osittain tai kokonaan päätökseen saatujen toimenpiteiden yhteisiin indikaattoreihin

Suomen vähävaraisten avun toimenpideohjelma 2014–2020 hyväksyttiin 16.12.2014. Ohjelman toimeenpano käynnistyi vuoden 2015 lopulla.

Vaikuttavuus ja tehokkuus: moitteeton varainhoito ja hallinnollisen taakan keventäminen

Toimenpideohjelmassa elintarvikkeiden jakelun toteuttava kumppaniorganisaatio on kansalaisjärjestö tai muu kohderyhmän kanssa työskentelevä julkinen elin ja/tai voittoa tavoittelematon organisaatio, jossa elintarvikkeiden jakelu on usein järjestetty vapaaehtoistyönä. Aikaisemmassa vuonna 2013 päättyneessä elintarviketuki yhteisön vähävaraisimmille -ohjelmassa olleiden järjestöjen toivomus toimenpideohjelman valmistelun yhteydessä hallinnollisen taakan keventämiseksi oli, että uuden toimenpideohjelman hallintoviranomainen (Mavi¹) hankkii keskitetysti ohjelmassa jaettavat elintarvikkeet ja niiden kuljetuksen ja toimittaa elintarvikkeet kumppaniorganisaatiolle. Kumppaniorganisaatiot saavat elintarvikkeet jaettavaksi maksutta ja ne jakavat elintarvikkeet edelleen maksutta vähävaraisimmille. Elintarvikkeet jaetaan vähävaraisimmille elintarvikepaketteina tai aterioina.

Toimeenpanon toteutuksessa tekninen tuki käytetään hallintoviranomaisessa ohjelman hallinnointiin liittyviin henkilöstö-, tietojärjestelmä-, viestintä- sekä muihin (esim. toimitilat) kuluihin. Teknisen tuen osuus rahoituskehystä on 5 %.

Vuonna 2016 tarkistettu rahoituspäätös kattaa ohjelmakauden jälkipuoliskon 2017–2020 toimeenpanon suunnitelman mukaisesti. Vuosien 2017–2020 myöntämisvaltuudet sidotaan toimelle ilman erillistä hakemusta, mikäli toimi on vuosittaisen täytäntöönpanoraportin mukaan edennyt suunnitelman mukaisesti. Täytäntöönpanosta aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä oli 4 659 469, 58 euroa (vuonna 2019: 4 047 764,61 euroa), josta elintarvikeapuun liittyvien toimenpiteiden

---

¹ 1.1.2019 lähtien Maaseutuvirasto (Mavi) on osa Ruokavirastoa.

täytäntöönpanosta aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä oli 4 475 437,00 euroa (vuonna 2019: 3 924 307,93 euroa). Toimenpideohjelma ei sisällä perushyödykkeiden hankintaa. Komissiolle ilmoitettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä oli 4 659 469,58 euroa (vuonna 2019 4.047.764,61 euroa).

Toimeenpano on jaettu kahteen eri toimeen: jakelu ja ostot. Jakelun toimi on ohjelman ydin, jonka osalta valitaan kumppaniorganisaatiot, tiedotetaan, kartoitetaan elintarvike-, kuljetus- ja varastointitarpeet, järjestetään käytännön kuljetukset, seurataan toimeenpanon etenemistä sekä kerätään ja raportoidaan toimeenpanosta. Jakelun toimesta aiheutuvat kustannukset katetaan teknisellä tuella. Ostojen toimen puolella hankitaan jakelun toimeenpanossa tarvittavat elintarvikkeet sekä kuljetus- ja varastointipalvelut kilpailutusmenettelyllä. Vuonna 2020 jaettavien elintarvikkeiden kilpailutusprosessi käynnistettiin vuonna 2019. Sopimukseen kirjattiin myös optiomahdollisuus elintarvikehankintaan vuodelle 2021. Kuljetus- ja varastointipalvelut kilpailutettiin vuonna 2018 kaksivuotiskaudelle 2019-2020. Vuonna 2020 toteutui kaksi elintarvikkeiden jakelua kumppaniorganisaatioille: 10.3.–2.7.2020 ja 9.9.–30.11.2020.

Elintarvikkeiden oston osalta tarkistetaan vuosittain tarjouspyynnössä tuotevalikoima ja tuotekohtaiset vähimmäislaatumääritykset sekä tarkistetaan eri tuotteiden määrät vastaamaan mahdollisimman lähelle kumppaniorganisaatioiden ilmoittamaa tarvetta kuitenkin siten, ettei käytettävissä oleva myöntövaltuus budjetissa ylitä. Vuoden 2020 tuotevalikoiman osalta muutoksena oli keksien lisääminen tuotevalikoimaan. Muutoksen keskeisenä perusteena oli kumppaniorganisaatioilta saatu palaute tuotevalikoimasta.

Kumppaniorganisaatioiden määrätarvearvio elintarvikkeille nousi kahden edellisen vuoden jälkeen hieman (n. 2% verrattuna haettuihin määriin vuodelle 2019). Tuotevalikoima laajeni yhdellä tuotteella (keksit). Muiden tuotteiden osalta edelliseen vuoteen verrattuna enemmän arvioitiin tarvittavan vain sämpylä- ja vehnä jauhoja sekä perunasosejauhetta. Selkeästi aiempaan nähden vähemmän koettiin olevan tarvetta puurohiutaleille, maitojauheelle, hapankorpuille, makaronille sekä säilykkeille. Määrätarpeet pystyttiin toteuttamaan käytännössä täysin ja elintarvikkeita hankittiin n. 116 000 kg enemmän kuin vuonna 2019.

Kokonaisuuden kannalta tuotevalikoimaan tehdyt vähimmäislaatumääritysmuutokset sekä kumppaniorganisaatioiden ilmoittamat muutokset tuotekohtaisissa valinnoissa vaikuttavat rahastosta maksettujen elintarvikkeiden hinnan muodostumiseen. Kaikkien tuotteiden hinta perustuu kilpailutettuihin sopimushintoihin. Kilpailutuksen avulla joidenkin tuotteiden hinta laski edelliseen kilpailutuserään nähden. Kuljetus- ja varastointikustannuksissa kustannuksia lisäsi jonkin verran kevään 2020 poikkeusolot, joiden vuoksi kuljetustilauksiin kohdistui aiempaa enemmän muutoksia ja kevään jakelukautta jatkettiin n. kuukaudella, jotta kumppaniorganisaatioilla oli mahdollisuus järjestää elintarvikekuormien vastaanotto mahdollisimman turvallisesti. Lisäksi vuoden 2019 kaikki toteutuneet kuljetus- ja varastointikustannukset kirjautuivat vasta vuonna 2020 rahaston kustannuksiksi.

Toimeenpanon toteutuessa keskitetysti julkisen viranomaisen toimesta, on hallintoviranomainen myös tuensaaja. Moitteettoman varainhoidon osalta on hallintoviranomaisessa kiinnitetty erityistä huomiota tehtävien eriyttämiseen

toimenpideohjelman hallinto- ja valvontajärjestelmän mukaisesti. Rahastolle syntyvät kustannukset haetaan maksuun toteutuman mukaisesti jälkikäteen erillisinä hallinnon sisäisinä maksatuksina, joihin sisältyvät vaadittavat hallinnolliset varmennukset.

2.2 Toimia koskevat tiedot ja niiden arviointi ottaen huomioon asetuksen (EU) N:o 223/2014 5 artiklan 5 ja 11 kohdassa sekä tapauksen mukaan kohdassa 13 esitetyt periaatteet

Toimenpideohjelmalla pyritään lieventämään ensisijaisesti niiden vähävaraisten ihmisten ruuan puutetta, jotka ovat pudonneet julkisen sektorin turvaverkkojen läpi ruoka- ja muun epävirallisen avun piiriin ja joiden päivittäinen ruokavalio ilmenee riittämättömänä ja yksipuolisena ravintona.

Syrjimättömyys: tasa-arvoperiaate

Miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon on kiinnitetty huomiota ohjelman rakenteessa siten, että tuki on saatavilla sukupuolesta riippumatta. Kumppaniorganisaatioverkosto kattaa erilaisia kohderyhmiä tavoitettavia organisaatioita. Hallintoviranomainen on ohjeistanut kumppaniorganisaatioitaan ja jakelupisteitään rahaston pääperiaatteista. Ruoka-avun jakamisessa edellytetään noudatettavan tasa-arvon ja syrjimättömyyden periaatteita. Syrjimättömyydellä tarkoitetaan miesten ja naisten välisen tasa-arvon vahvistamista ja ylläpitoa sekä kunnioitusta ja ihmisarvoa kaikille.

Ruoka-apu jaetaan pääsääntöisesti nk. avoimissa jakelutilaisuuksissa, jolloin ruoka-apua hakevan, tapahtumaan saapuminen ja asettuminen vastaanottamaan elintarvikkeita, on riittävä tukikelpoisuusperuste. Erikseen vahvistetut kumppaniorganisaatiot voivat jakaa elintarvikkeita myös kohdennetusti tietyille ryhmälle. Kohdentamiseksi on tulkittu elintarvikkeiden jakaminen myös ylipäätään vähävaraisille henkilöille, jos avun saamista on rajoitettu jollain tapaa. Käytännössä kyse on ollut esimerkiksi seurakunnan diakoniatyöntekijän mahdollisuudesta antaa elintarvikeapupaketti suoraan avunsaajalle havaitessaan avuntarpeen henkilöllä tai perheellä, joka on diakonia-avun piirissä. Tällöin tukikelpoisuus perustuu henkilön palvelu- tai asiakassuhteeseen kumppaniorganisaation kanssa. Vuoden 2020 poikkeusolosuhteissa jakelutapoihin oli yhä useammin pyritty huomioimaan avun saaminen apua tarvitsevalle kokoontumis- ja riskiryhmien liikkumisrajoitusten puitteissa esimerkiksi etukäteen henkilökohtaisesti sovittujen ruoka-avun noutoaikojen tai kotiinkuljetusten avulla.

Elintarvikeavusta viestintä ja tiedottaminen syrjäisillä alueilla asuville ihmisille

Ruoka-avun jakamisessa ja siitä tiedottamisessa huolehditaan tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä siten, että ohjelma kattaa mahdollisimman laajasti koko Suomen ja kohdistuu syrjimättä eri kohderyhmille.

Ruokavirasto hallintoviranomaisena käyttää pääasiallisena viestintäkanavana omia internet-sivujaan (mm. lomakkeet ja ohjeet), joiden lisäksi tiedotetaan kumppaniorganisaatioiden yhteyshenkilöille sähköpostitse tarpeen mukaan.

Kumppaniorganisaatiot käyttävät parhaaksi katsomiaan tiedotuskanavia viestiessään ruoka-avusta yleisesti sekä ohjeista paikallisille jakelupisteille. Paikalliset yhdistykset ja seurakunnat käyttävät erilaisia tapoja viestinnässään, näistä mainittakoon jakelusta tiedottaminen omilla internet-sivuilla, paikallislehdissä ja yhdistyksen tai seurakunnan ja/tai kauppojen tai esim. kirjaston ilmoitustauluilla. Sosiaalisen median kanavista esim. Facebook on joillakin paikallisyhdistyksillä ollut käytössä tiedottamisessa. Kumppaniorganisaatiot kertovat, että tieto saattaa usein välittyä myös kerrottuna eteenpäin erityisesti tiettyjen avunsaajaryhmien, kuten maahanmuuttajien keskuudessa. Lisäapua kumppaniorganisaatioiden viestintään jakelutapahtumista toi alkuvuodesta julkaistu ruoka-apu.fi-sivusto².

Rahastosta rahoitettavan ruoka-avun jakamisesta tiedottamista varten kumppaniorganisaatioilla on käytettävissä juliste, joita toimitettiin Ruokavirastosta jakelupaikkoihin tarpeen mukaan sekä suomen- että ruotsinkielisenä. Kumppaniorganisaatiot voivat myös ladata viestintämateriaalia toimenpideohjelman internet-sivuilta. Kumppaniorganisaatioiden käyttöön ja viestinnän avuksi välitettiin Luonnonvarakeskuksen (Luke) toimittama verkkojulkaisu ”Tieto kiertämään: Viestintäopas ruoka-aputoimijalle”.

Keväällä 2020 hallintoviranomainen totesi hyödylliseksi koota Korona Covid-19 virukseen liittyvistä erilaisista ohjeistuksista yhteenvedonomainen ohjeen erityisesti turvallisten ruoka-avun jakelujen järjestämisessä huomioon otavista asioista sekä osaltaan välittää tietoa siitä, miten Covid-19 virukselta voisi suojautua. Syksyllä 2020 ohjetta päivitettiin. Kansallisten yleisten ohjeiden rinnalle oli tullut tarve mm. huomioida alueellisen tilanteen vaikutus toimintaan. Melko nopeasti havaittiin tarkoituksenmukaiseksi jakelutavaksi etukäteen täytetyt ruoka-apukassit. Hallintoviranomainen hankki ja toimitti jakelupisteisiin jakelun järjestämisen varmistamiseksi ja avuksi yhteensä 182500 kappaletta ohjelman kuvalla ja rahastotunnuksella varustettuja muovikasseja.

Kumppanuus

Vuonna 2020 Ruokavirasto ja jäsenvaltiota edustava kansallinen viranomainen (TEM) tiedottivat ohjelman toimeenpanosta pääasiassa nettisivuillaan. Suomen toimenpideohjelmasta annettiin tilannekatsaus Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman seurantakomitean kokouksessa 4.12.2020.

Komission kanssa käytävä vuosittainen arviointikokous pidettiin etäyhteyksin 30.11.2020. Kumppaniorganisaatioiden ja hallintoviranomaisen yhteinen vuosikokous järjestettiin niin ikään etäyhteyksin 14.1.2020. Vuosikokouksissa käydään läpi ajankohtaisia asioita sekä jakeluun liittyvät palautteet tuotteista ja niiden toimituksista ja jakelusta. Samalla opastetaan ja neuvotaan lomakkeiden täyttämässä ja jakelupaikkojen ohjaamisessa. Tulevaisuuden osalta käytiin läpi alustavia tietoja vuoden 2021 toimeenpanosta ja ESR+ valmistelun tilanteesta.

Suomesta on osallistuttu hallintoviranomaisen ja/tai kumppaniorganisaatioista FEAD Network-tapahtumiin. Parhaita toimintatapoja Suomen kumppaniorganisaatioilta on ollut

---

² Osallistava yhteisö hankkeesta lisätietoa kappaleessa FEAD ja ESR.

mukana myös FEAD-rahaston verkoston julkaisussa esimerkkihankkeista eri jäsenvaltioissa (viimeisin julkaisu: FEAD Case Studies 2019).

FEAD ja ESR

Rahastojen välillä tehdään yhteistyötä ja haetaan toimivia yhteistyömuotoja. Suoraa rahoituspäättökoordinaatiota ei ole nähty tarpeelliseksi. ESR:n toiminnasta on kerrottu kumppaniorganisaatioille ja Ruokaviraston nettisivuille on lisätty linkit FEAD:n kumppaniorganisaatioiden nettisivuille, jotta ESR-hanketoimijoiden olisi helpompi löytää FEAD:ssa toimivat tahot.

Konkreettisenä synergiana voidaan mainita ESR-osarahoitetut hankkeet³, jotka toimivat osaltaan vähävaraisten sosiaalista osallisuutta vahvistavana liitännäistoimenpiteenä niihin osallistuvilla kumppaniorganisaatioille tai joiden kohderyhmä saattaa olla ainakin osittain yhteinen ja sisältäen ruoka-apua vastaanottavia vähävaraisia henkilöitä. Hankkeita ei rahoiteta FEAD:sta. Hankkeista mainittakoon mm.

- Terveydeksi -hanke (2016–2020), jonka tavoite on ohjata pitkäaikaistyöttömiä terveys- ja sosiaalipalveluihin ja vahvistaa heidän elämänhallintaansa sekä työ- ja toimintakykyä. Hankkeen tarkoitus on kehittää malli, jossa kansalaisjärjestöjä voidaan hyödyntää terveystarkastuksista ja sosiaalipalveluista tiedottamisessa ja niihin ohjaamisessa. Hankkeessa on vastuullisina toimijoina kaksi FEAD:n kumppaniorganisaatiota. Hankkeen käynneistä 46 tehtiin ruokajakeluihin. Hanke on saanut jatkoa STEA:n rahoittamana Terveydeksi 2.0 -hankkeen muodossa.
- Ruokajonosta osallisuuteen -hankkeessa (2018-2020) kehitetään ruoka-aputoiminnan yhteyteen toimintamalleja, joilla lisätään ihmisen osallisuutta omassa elämässään, paikallisessa yhteisössä ja yhteiskunnassa.
- Yhdessä katettu -hanke (2018-2020), jonka tavoitteena on luoda yhteisöllisyyttä ja työelämäosallisuutta lisäävä paikallisten toimijoiden verkoston toimintamalli, jossa hyödynnetään hävikkiruokaa ja sen logistiikkaa. Hankkeessa kehitetään toimintatapoja heikommassa asemassa olevien sosiaalisen osallisuuden ja työelämävalmiuksien lisäämiseen. Siinä vahvistetaan yritysten, kaupungin, seurakuntien ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä sekä hävikkiruokan hyödyntämiseen liittyvää osaamista.
- Polku kokonaiseksi Kansalaiseksi (2019-2020), jonka tavoitteena on hakea ratkaisua työikäisten syrjäytymisongelmaan aikuisille suunnatun ratkaisukeskeisen valmentavan koulutus- ja ohjausmallin avulla ja sitä kehittämällä.

ESR:n lisäksi esimerkiksi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) on merkittävä sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminnan rahoittaja Suomessa, jonka rahoittamia hankkeita kumppaniorganisaatiot ovat voineet hyödyntää vähävaraisten avunsaajien osallisuuden vahvistamisessa.

- Osallistava yhteisö 2019-2021 -hanke. Hankkeen tarkoituksena on saada aikaan valtakunnallinen koordinaatio, lisätä paikallisten ja alueellisten toimintojen monimuotoisuutta ja yhteistyötä sekä vahvistaa yksilöiden osallisuutta, voimaantumista ja toimijuutta monimuotoisen ruoka-avun ja yhteisöruokailujen kentällä. Yksi hankkeen yleisöille näkyvimpiä muotoja on vuoden 2020 puolella auennut karttapohjainen ruoka-aputoimijoiden viestinnän helpottamiseksi (www.ruoka-apu.fi).

---

³ Lisätietoja ESR-rahoitetuista hankkeista: www.rakennerahastot.fi

- Kipinä-hankkeen kautta on järjestetty esimerkiksi maksutonta kaikille vähävaraisille ja työttömille ja heidän perheenjäsenilleen tarkoitettua toimintaa, kuten terveyteen ja liikuntaan liittyviä maksuttomia luentoja ja mielekästä vapaa-ajan toimintaa.

Kansallisesti ruoka-aputoiminnan valtakunnallista kehittämistä ja järjestämistä erityisen tuen tarpeessa oleville on sosiaali- ja terveysministeriön myöntämällä valtionavustusta annettu haettavaksi järjestöille yhteensä 1 200 000 euroa. Vuonna 2020 myönnettävien ylimääräisten STEAn ylimääräisessä haussa koronatilanteessa-avustusten kautta ruoka-apuun suoraan liittyviä toimintoja rahoitettiin mm. ruoka-avun vapaaehtoistyön koordinaatioon sekä vapaaehtoisten toimintakyvyn vahvistamiseen ohjaamisella ja kouluttamisella koronavirustilanteen aiheuttamassa muutostilanteessa ja haastavassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden ja perheiden tukemiseen SPR:n ruokajaon yhteydessä

Toimenpideohjelman sidosryhmänä toimivat suurimpana ryhmänä kumppaniorganisaatiot, jotka edustavat laajasti erilaisia organisaatioita, jotka toimivat Suomessa vähävaraisten ihmisten auttamiseksi. Hallinnollisen tason sidosryhmäyhteistyön pääpaino työ- ja elinkeinoministeriön ESR-ohjelman osalta on ollut synergioiden etsiminen ohjelmien toiminnassa ja ohjelmien käytännön toteutuksista tiedottaminen hankkeille ja kumppaniorganisaatioille. Maa- ja metsätalousministeriön asiantuntemuksen kautta on pyritty vahvistamaan toimenpideohjelman vastaamista etenkin elintarvikkeisiin ja ravitsemuksellisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Kirjanpito ja tiedon kerääminen jakelupisteistä

Kumppaniorganisaatioiden jakelupisteisiin toimitetuista ja jaettavista elintarvikkeista pidetään jakelupisteissä kirjanpitoa. Toimenpideohjelman hakuoppaassa on kumppaniorganisaatioille ohjeistettu, että kirjanpitoa tulee pitää saatujen elintarvikkeiden käytöstä ja säilyttää tukea koskeva kirjanpito ja siihen liittyvä aineisto. Kirjanpitoa varten hallintoviranomainen on laatinut erillisen lomakkeen (jakelun seuranta ja kirjanpidon yhteenvedo varten). Jakelua harjoittavien yhdistysten ja seurakuntien edellytetään käyttävän Ruokaviraston julkaisemia lomakkeita.

Kirjanpitoon liitetään jakelua koskevat asiakirjat, kuten elintarvikkeiden vastaanottamisesta saadut tositteet (rahtikirjat itsessään ovat sähköisessä muodossa) ja tositteet järjestöjen välisistä tai sisäisistä siirroista. Kirjanpito ja sen liitteet säilytetään yhdistyksissä ja seurakunnissa mahdollisia tarkastuksia varten. Hallintoviranomainen tekee vuosittain kirjanpitoa koskevat ohjeet ja päivittää kirjanpitolomakkeet. Tämä käytännössä siitä syystä, että lomakkeet ovat Excel-pohjaisia ja niissä on valmiiksi kyseisen vuoden tuotetiedot päivitettyinä.

Hallintoviranomainen vahvistaa kilpailutuksen kautta hankittujen elintarvikkeiden kumppaniorganisaatioille toimitettavat määrät sen jälkeen, kun sopimukset elintarvikkeiden toimittajien kanssa on vahvistettu. Kukin kumppaniorganisaatio ilmoittaa hallintoviranomaiselle, miten haluaa sille vahvistetut määrät jaettavan eri jakelupisteittensä välillä ja toimittaa hallintoviranomaiselle määrätietojen lisäksi toimitusten vastaanottajien yhteystiedot. Jokainen toimitus sovitaan jakelupisteen yhteyshenkilön kanssa ja tiedot toimituksista tallennetaan hallintoviranomaisen tietojärjestelmään.

Jakelupiste pitää kirjanpitoa vastaanottamistaan elintarvikkeista sekä jakelukirjanpitoa jaetuista elintarvikepaketeista ja aterioista. Lisäksi jakelupiste tekee jakelutapahtuman jälkeen arvion avunsaajien jakautumisesta eri kohderyhmiin. Arvion apuna jakelupiste voi käyttää hallintoviranomaisen lomaketta.

Jokainen jakelupiste tekee vuosikertomuksen omalle kumppaniorganisaatiolleen, joka kokoaa jakelupisteiden tiedoista kumppaniorganisaation vuosikertomuksen hallintoviranomaiselle. Vuosikertomus annetaan hallintoviranomaisen tarjoamalla vuosilomituslomakkeella, jossa eritellään tuotekohtaisesti tuen jakelua sekä arvioidaan ohjelman toteutusta ja merkitystä avunsaajille huomioiden toimenpideohjelman indikaattoritiedot. Kertomuksessa selvitetään mm. jaettujen pakettien ja aterioiden sekä avunsaajien määrä ja EU-tuettujen elintarvikkeiden osuus kaikesta kumppaniorganisaation jakamasta ruoka-avusta. Vuosikertomus toimitetaan Ruokavirastoon tukivuotta seuraavan tammikuun loppuun mennessä.

Jakelu 2020

Elintarvikkeiden kuljetukset kumppaniorganisaatioille järjestettiin keskitetysti. Jaettavat elintarvikkeet koottiin yhteen varastopaikkaan Turkuun järjestöille ja seurakunnille lähtevien erien keräilyä varten. Ruokavirasto toimitti järjestöjen sille ilmoittamat toimitusosoitetiedot ja tuotemäärät edelleen kuljetus- ja varastointipalveluista vastaavalle yritykselle. Näiden tietojen pohjalta tapahtui tuotteiden keräily ja lähettäminen edelleen avustusjärjestöjen ja seurakuntien varastotiloihin. Jakelut toteutettiin kahtena jakeluna keväällä ja syksyllä 2020. Yhteensä lähetyksiä oli vuoden aikana 753 kpl (2019: 723 kpl). Samalle paikkakunnalle menevät elintarviketoimitukset pyrittiin yhdistämään, mutta poikkeusolojen vuoksi joillekin jakelupisteille kuljetettiin elintarvikkeita useammassa jakeluerässä keväällä 2020. Viimeiset elintarvikkeet olivat vastaanottajilla perillä 30.11.2020.

Kumppaniorganisaatioille toimitettiin vuonna 2020 yhteensä n. 1963 tonnia (2019 n. 1 848 tn) elintarvikkeita. Mukana oli 17 kumppaniorganisaatiota. Elintarvikkeiden jakelu tapahtui yhteensä 714 jakelupisteen kautta. Kumppaniorganisaatiot jakoivat yhteensä n. 1 984 tonnia (2019: n. 1 877 tn) elintarvikkeita, joita käytettiin 304 318 ruokapaketin sisällössä ja 20 934 aterian valmistuksessa. Elintarvikkeiden käyttämisessä aterioissa väheni vuonna 2020.

Rahastosta hankittujen elintarvikkeiden osuus kaikesta kumppaniorganisaatioiden jakamasta avusta (lahjoituksina saadut elintarvikkeet tai itse jaettavaksi hankitut elintarvikkeet) arvioitiin olevan n. 16% (vuonna 2019 arvio: 19 %). On todennäköisempää, että arviot lahjoituksina saaduista elintarvikkeista ovat vähitellen tarkentuneet kuin, että lahjoitusruokia olisi ollut huomattavan paljon enemmän käytettävissä. Elintarvikkeet saapuivat kumppaniorganisaatioille paikoin loppuvuodesta ja seuraavan toimituksen ollessa vasta alkuvuoden kuukausina, jäi toimitetuista määristä kumppaniorganisaatioiden ilmoitusten mukaan n. 371 tonnia jaettavaksi vähävaraisille vuoden 2021 puolella.

Suurin osa tuotteista (n. 65 %) jaettiin avunsaajille Kirkkopalvelut Ry:n, Työttömien Keskusjärjestö Ry:n ja Suomen Vapaakirkko/ ViaDia Ry:n kautta. Muita kumppaniorganisaatioita olivat ADRA Finland Säätiö, Asaria Ry, Ehkäisevä Päihdetyö EHYT

Ry, Hyvä Sanoma Ry, Jokilaaksojen nuorten tuki Ry, Kainuun Kansalaiskeskus Ry, Lammin Siion-Lähetys Ry, Mathjälp Ruoka-apu Rf, Mielenterveyden keskusliitto, Mäntsälän Helluntailähetys ry, Rauman Seudun Työnhakijat Ry, Sotkamon Rukoushuoneyhdistys Saalem Ry, Suomen Ortodoksinen kirkko ja Suomen Punainen Risti.

Kumppaniorganisaatiot arvioivat yhteensä 317 490 henkilön (v. 2019: 315 559) olleen vähävaraisten avun toimenpideohjelman avun piirissä. Avuntarvitsijoiden määräarvio on noussut jonkin verran edellisvuodesta. Kumppaniorganisaatiot arvioivat annettujen indikaattoreiden mukaisesti tuensaajista olleen n. 15% (12%) alle 15-vuotiaita, n. 33% (29%) vähintään 65-vuotiaita ja n. 45% (37%) naisia. Maahanmuuttajien, ulkomaalaistaustaisten tai erilaisten vähemmistöjen, kuten romanien osuus oli n. 11% (10%) avunsaajista. Vammaisia arvioitiin olleen n. 2% (2%) ja asunnottomia n. 1% (1%).

Rahastosta hankittuja tuotteita jaettiin vuonna 2020 Ahvenanmaalla Matbanken på Åland rf:n kautta (kumppaniorganisaatio: Kirkkopalvelut ry). Ahvenanmaalla avustuskassi sisälsi myös muualta lahjoituksena saatuja elintarvikkeita. FEAD-rahoitettuja elintarvikkeita jaettiin Ahvenanmaalla yhteensä n. 2070 kg ja arvio avunsaajien määrästä ei Matbanken på Åland rf:n mukaan ollut merkittävästi muuttunut edelliseen vuoteen verrattuna (2020: 652/2019: 648 henkilöä). Jaetun ruoka-avun tarpeen osuus ei ylittänyt toimenpideohjelman Ahvenanmaalle kirjattua enimmäismäärävaraamaa.

Suurista etäisyyksistä aiheutuvat elintarvikkeiden jakeluongelmat

Elintarvikeavun jakelupisteiden sijainti on riippuvainen kumppaniorganisaatioiden jakelussa mukana olevien paikallisten yhdistysten ja seurakuntien sijainnista sekä niiden elintarvikeapuun käytettävissä olevista tiloista (mm. elintarvikkeiden varastointi). Pitkien etäisyyksien vuoksi kuljetuskustannuksien tulee kuitenkin pysyä tasapainossa hankittaviin elintarvikkeisiin nähden. Tämän vuoksi elintarvikkeiden toimitukset kumppaniorganisaatioiden paikallisille toimipaikoille on rajattu kahteen kertaan/ vuosi ja pienin toimitettava erä on lähtökohtaisesti 1000 kg/toimitus.

Vaikka elintarvikkeet pyritään toimittamaan mahdollisimman lähelle paikalliselle tasolle, voi apu sijaita silti kaukana avuntarvitsijasta. Osa paikallisista yhdistyksistä ja seurakunnista toimittaa mahdollisuuksien mukaan ruoka-avun myös avuntarvitsijalle kotiin. Avunsaajat ovat tällöin tyypillisesti vanhuksia tai liikuntaesteisiä. Yhdellä kumppaniorganisaatiolla on käytettävissä muutamalla paikkakunnalla elintarvikkeiden jakamisessa ”myymäläauto”, joka kiertää laajankin alueen viikoittain tavoittaen etenkin liikuntaesteisiä tai vaikeasti tavoitettavia avuntarvitsijoita, erityisesti vanhuksia.

Liitännäistoimenpiteet

Kumppaniorganisaatioilta edellytetään sosiaalista osallistumista tukevien liitännäistoimenpiteiden toteuttamista, mikä on luonteeltaan vähintään erilaisista palveluista tiedottavaa. Liitännäistoimenpiteissä hyödynnetään kumppaniorganisaatioiden asiantuntemusta ja paikallistuntemusta palveluista ja hankkeista (esim. ESR). Toimenpideohjelman ei ole tarkoitus korvata jäsenvaltiossa muita köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi tehtäviä toimenpiteitä.

Vuoden 2020 poikkeusolot heijastuivat alkuvuoden jälkeen voimakkaasti moniin kumppaniorganisaatioiden totuttujen liitännäistoimeenpiteiden toteutusmuotoihin. Ryhmätoimintojen sijaan korostuivat kohtaamiset yksilötasolla, kuten eräs organisaatio asian ilmaisee: ”mahdollisuuksien mukaan on voitu jutella ihmisen kanssa ja olla kuuntelijana”. Kohtaamiset kuvailtiin useimmiten kasvotusten tehtävinä. Avunsaajalla saattoi olla mahdollisuus keskustella esim. kaupungin sosiaaliohjaajan, seurakunnan työntekijän ja/tai kumppaniorganisaation vapaaehtoisten kanssa. Esille tulivat myös yhteydenotot puhelimitse. Yksi kumppaniorganisaatio oli toteuttanut liitännäistoimia mahdollisuuksien mukaan myös videoneuvotteluyhteyksin.

Liitännäistoimia toteutettiin usein myös ruoka-avun mukana jaettavan tiedottavan materiaalin avulla. Näistä esimerkkeinä KELA:n esitteet, Maukasta EU-ruokakassista - reseptijulkaisu sekä sosiaalipalvelujen esitteet. EU-ruoka-aputuotteiden lisäksi avunsaajalla saattoi olla mahdollisuus saada kumppaniorganisaatioilta myös muuta materiaalista tukea kuten muita ruoka-aputuotteita, sekä lahjoitettuja vaatteita ja kenkiä, lapsille ja nuorille harrastusvälineitä, astioita, liinavaatetta jne.

Toteutettujen liitännäistoimeenpiteiden kirjo oli laaja ja ilmoitetut toimet vastasivat aiempien vuosien toimintatapoja. Toteutuksessa korostui kunkin kumppaniorganisaation ja sen jakelupisteiden toimintaan sopivimpien toimien toteutus. Viesti organisaatioista on, että ruokajakelu vahvistaa muuta sosiaalista kanssakäymistä, vertaistuen löytymistä oman arjen jakamiseksi ja monessa jakelupaikassa avuntarvitsija voi olla myös itse mukana auttamassa. Ruokajakelun lisäksi liitännäistoimintaa järjestöt ja seurakunnat toteuttivat seuraavasti (kooste):

- Tiedottaminen julkisen ja kolmannen sektorin palveluista ja tapahtumista, jotka tukevat sosiaalista osallisuutta sekä ohjaus sosiaali-, asunto- ja/tai työllisyyspalveluihin ja/tai neuvontaa näiden palveluiden käytössä
  - o Tietoa järjestöjen ja seurakuntien tarjoamasta toiminnasta ja neuvontapalveluista
  - o ESR-hanketiedotusta tai mahdollisuus osallistua hankkeeseen
  - o Kelan tuista ja TE-palveluista tiedottamista sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin ohjaamista, kuten esim. asunto- ja talousasiat, terveystarkastukset ja päihde- ja mielenterveyspalvelut
  - o Tietoa kunnan/kaupungin tapahtumista ja liikuntamahdollisuuksista
- Vähävaraisille järjestettyä neuvontaa ravintopitoisen ruoan merkityksestä ja tuotteiden tehokkaammasta käytöstä
  - o Reseptivihkojen ja ruokakurssien avulla
  - o Annettiin ruoanlaittoon ja arjesta selviytymiseen liittyvää opastusta ja -ohjeita
- Muuna osallisuutta vahvistavana tukena toteutettiin mm.
  - o Yhteisiä ateriointimahdollisuuksia, kuten aamiaisia tai kahvitarjoiluja, joiden avulla ruokajakelusta on pyritty luomaan sosiaalinen tapahtuma (painotus alkuvuonna 2020)
  - o Mahdollisuuksia verenpaineen ja verensokerin mittaukseen
  - o Virikkeellistä toimintaa, kuten erilaisia kerhoja (kokkikurssi vähävaraisille lapsille), työpajoja, leiritoimintaa, kahvila- ja ruokalatoimintaa, kulttuuri- ja hyvinvointipalveluja sekä luentoja, liikunta- ja muita harrasteryhmiä
  - o Vapaaehtoisia hartaustilaisuuksia ja keskustelumahdollisuuksia
  - o Etsivää nuorisotyötä ja nuorisotyön hankkeita
  - o Ikääntyneille ja liikuntarajoitteisille suunnattua asiointi- ja muuta apua, kun lumenluontia ja nurmikon leikkuuta
  - o Kuntouttavaa työtoimintaa

- Vaatteiden, harrastusvälineiden ja hygieniatuotteiden jakelua sekä maksusitoumusten antamista lähikauppoihin

Hallintoviranomainen toteutti vuonna 2019 yhteistyöhankkeen yhdessä Marttaliiton kanssa. Marttaliitto asiantuntemuksella ja omien projektien hankkeena uudisti ruoka-avusta yleisimmin saatavilla olevien elintarvikkeiden käyttömahdollisuuksia reseptivihon muodossa. Marttaliitto huomioi resepteissä erityisesti EU ruoka-avun kautta saatavilla olevan tuotevalikoiman reseptien pääraaka-aineissa. Hallintoviranomainen hankki kumppaniorganisaatioiden jakelupisteiden jaettavaksi yhteensä 170 000 kappaleen painoksen uutta reseptivihkoa ”Maukasta EU-ruokakassista”. Reseptivihko on jaettu vapaasti myös sähköisessä muodossa. Jonkin verran reseptivihkoja oli jaettavissa vielä vuonna 2020. Reseptivihko on ollut myös ladattavissa ja tulostettavissa internet-sivuilta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Eryteisesti keväällä 2020 tulleet riskiryhmien ml. Ikäihmisiä koskevat rajoitukset vaikuttivat kumppaniorganisaatioiden avunsaajiin, mutta myös vapaaehtoistyöntekijöihin. Organisaatioissa kiinnitettiin erityistä huomiota hygieniaan, turvaväleihin ja kokoontumisrajoituksiin. EU ruoka-avun jakeluun rajoitukset vaikuttivat monin tavoin. Henkilökohtaisia kontakteja pyrittiin minimoimaan. Ruoka-avun jakelussa yleistyi etukäteen valmisteltujen ruokakassien jakaminen ulkotiloissa tai suoraan ovelta annettuna ja aterioiden tai kahvitilaisuuksien pitämisestä ruokajakelun yhteydessä yleisesti luovuttiin. Isompien kokoontumisien välttämiseksi saattoi olla mahdollista etukäteen ilmoittaa avuntarpeesta organisaatiolle ja varata noutoajan ruoka-avulle. Ruoka-apua toimitettiin myös aiempaa enemmän vapaaehtoistyöntekijöiden avustuksella suoraan avun tarvitsijalle kotiin. Oman organisaation vapaaehtoisten lisäksi kuljetusapua saatettiin saada muilta järjestöiltä tai kunnan toimijoilta. Vapaaehtoistyöhön oli saatu apua esimerkiksi opiskelijoista, mutta avun jakamisessa oli löytynyt paikoin uutta yhteistyötä eri järjestöjen, seurakuntien sekä kunnan toimijoiden väliltä.

Valvonta

Toimenpideohjelman valvonnan hoitaa riippumattomana tarkastusviranomaisena valtiovarainministeriön valtiovarain controller -toiminto. Viranomaisten nimeäminen vahvistettiin vuonna 2016 asetuksen (EU) N:o 223/2014 artiklan 37 mukaisesti.

Tarkastusviranomaisen teki 9.-10.12.2020 välisenä aikana hallintoviranomaiseen tarkastuksen. Tarkastuksen kohteena olivat sekä järjestelmä että toimenpideohjelman alaiset toimet ja tilit. Tarkastusviranomaisen kiinnitti huomiota paikan päällä tekemässään tarkastuksessaan jakelupistetasolla havaittuihin puutteisiin jakelukirjanpidossa ja suositteli Ruokavirastoa edelleen tehostamaan tiedottamista, joka koskee toimenpideohjelman varastokirjanpitoon ja tiedottamiseen liittyviä vaatimuksia.

Ensimmäisenä toimenpiteenä hallintoviranomainen on lisännyt jo vuoden 2020 kevään päivityksen yhteydessä kirjanpito-ohjeeseen visualisointia EU:n ruoka-avun toimijan keskeisistä kirjanpito-ohjeista ja -lomakkeista. Visualisoinnin tavoitteena on ollut etenkin selkiyttää ja helpottaa kokonaisuuden hahmottamista. Ruokavirasto julkaisee kaikki ohjeet, lomakkeet sekä viestintämateriaalia (juliste) tukiohjelmakohtaiselta internet-sivulta, josta ne ovat kaikkien jakelupisteiden ladattavissa. Yksistään tukiohjelman pääsivulla kävi vuoden tilastojen mukaan 2020 aikana yli 12 300 yksittäistä vierailijaa ja katselukertoja oli yli 21 200

kpl ja siten sivuston voidaan katsoa olevan yleisesti tiedossa ja helposti löydettävissä. Jakelupisteet voivat olla myös suoraan hallintoviranomaiseen yhteydessä ohjeisiin ja lomakkeisiin liittyvissä kysymyksissä.

Hallintoviranomainen sisällyttää toimeenpanoon kumppaniorganisaatioiden paikallisiin jakelupisteisiin kohdistuvia paikan päällä tehtäviä varmennuksia. Varmennuksien sisältöön kuuluu mm. elintarvikevarastointi, parasta ennen -päiväykset, maksimijakelumääräsuosituksen seuraaminen, jakelutapa, tiedotus, liitännäistoimenpiteiden vähimmäisvaatimuksen täyttyminen, jakelutilanne mahdollisuuksien mukaan sekä kirjanpito.

Varmennuksiin tehtävät otannan poiminnat tehdään riskiarvioinnin perusteella. Koska kumppaniorganisaatioille ei makseta rahallista tukea, vaan tuki annetaan elintarvikkeiden muodossa, kohdistetaan tarkastuskäynnit lähtökohtaisesti kumppaniorganisaation alla toimiviin jakelupisteisiin. Suunnitelmassa huomioidaan myös muut järjestöihin tehtävät käynnit.

Riskiarvioinnissa otetaan huomioon kumppaniorganisaatiot, joille on myönnetty yli 100 000 kg elintarvikkeita jaettavaksi, uudet toimijat, tai toimijat, joihin ei ole kohdistunut varmennuskäyntiä viiteen vuoteen, elintarvikkeiden jakelumuo (avoin ja kohdistettu jakelu) sekä havaintojen perusteella tarkistettavaksi nostetut organisaatiot. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan muut tiedossa olleet tarkastukset tai viranomaisten paikan päällä tehdyt käynnit. Suunnitelmassa huomioidaan maantieteellinen kattavuus sekä erilaiset kumppaniorganisaatiot. Kohteet valitaan erikseen jokaiselta jakelukierrokselta (tavoite on kaksi elintarvikejakelua/ vuosi).

Keväällä 2020 suunnitelmaan paikan päällä tehtävien varmennuksista tehtiin poikkeuksia, jotka johtuivat COVID-19 eli koronaviruspandemian ja maaliskuussa 2020 EU:n jäsenvaltioissa käyttöön otetuista laajoista liikkumisrajoituksista. Paikan päällä tehtäviä varmennuksia ei tästä syystä suoritettu normaalin otantasuunnitelman mukaisesti, vaan tehtiin ainoastaan sellaiset varmennuskäynnit, jotka liittyvät ilmiantoon perustuviin petos- tai väärinkäyttösepäilyihin.

Paikan päällä tehtävien varmennuskäyntien poikkeavaan suunnitelmaan sovellettiin komission antamia lievennyksiä maatalouspolitiikan alalle sovellettaviin eri täytäntöönpanoasetuksiin koskien mm. hallinnollisia ja paikan päällä tehtäviä tarkastuksia (komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2020/532 annettu 16.4.2020). Tehtäessä tarkastuksia noudatettiin niissä Ruokaviraston antamia erillisohteita (Tarkastustyö Ruokavirastossa koronavirus COVID-19 erityistilanteessa). Ohje on laadittu 17.3.2020 ja sitä on päivitetty 7.4.2020 ja 13.5.2020.

Vuonna 2020 toteutettiin kolme paikan päällä tehtävää varmennusta elintarvikkeita vastaanottaneisiin jakelupisteisiin. Tarkastuksen kohteena oleva elintarvikemäärä perustui suunnitelmassa jakelupisteelle jakelukierroksella toimitettavaan elintarvikemäärään. Käytännössä varmennuksen ajankohdasta riippuen jakelupisteen varastossa saattoi olla vielä myös aiemmasta erästä jakamattomia elintarvikkeita, jolloin varmennuksessa käytiin läpi koko varasto.

Varmennuskäynnillä annetaan tarvittaessa suullisia suosituksia ja ohjeita, jos käynnillä ilmenee ohjeistusta vaativia seikkoja. Kirjallinen tarkastusraportti lähetetään tiedoksi myös

jakelupisteestä vastaavalle kumppaniorganisaatiolle. Tarvittaessa raportin perusteella voidaan pyytää jakelupisteeltä jälkikäteen vielä lisäselvitystä, miten jakelupiste aikoo muuttaa toimintaansa, jotta jakelu tapahtuisi ohjeiden ja säännösten mukaisesti.

Tavanomaiset tehtyjen varmennuskäyntien osalta havainnot koskivat eriasteisia virheitä elintarvikkeiden jakelukirjanpidossa sekä puutteita viestinnässä sekä kuorman purkamisen yhteydessä tehtävän tavarantarkistamisen puutteista. Pääsääntöinen toimintatapa painottuu ohjaukselle ja neuvonnalle suoraan käynnin kohteena olevalle jakelupisteelle, mutta myös kumppaniorganisaatiolle, jonka alainen jakelupiste on kyseessä. Jakelukirjanpidon vertaaminen varmennuskäyntiajankohdan varastotilanteeseen saatetaan tehdä myös käynnin jälkeen työpöytätyönä. Jos annetut ohjeet eivät ole riittäviä toimenpiteitä toiminnan muuttamiseksi, voidaan tuotteiden toimitus kyseiselle jakelupaikalle tai koko kumppaniorganisaatiolle keskeyttää väliaikaisesti tai kokonaan.

Tasapainoisen ruokavalion edistäminen

Elintarvikkeiden valinnassa on otettu huomioon monipuolista ruokavaliota tukevat tuotteet sekä elintarviketurvallisuus. Tuotteiden valinnassa on lisäksi huomioitu erityisesti elintarvikkeiden kuljetettavuus ja kumppaniorganisaatioiden rajalliset varastointimahdollisuudet ja tuotteiden säilyvyys. Valikoimaan ei kuljetus- ja varastointiteknisistä syistä ole voitu ottaa mukaan tuoretuotteita tai kylmäkuljetusta ja -varastointia vaativia tuotteita.

Vähävaraisimmille jaettavat elintarvikkeet olivat vuonna 2020: vehnä jauho, sämpyläjauho, puurohiutale, pastatuote, lihasäilyke, hapankorppu, aamiaisviljavalmiste (mysli), hernekeitto, maitojauhe, valmisateria-aineksena perunasosejauhe sekä keksit. Valikoimamuutoksessa huomioitiin kumppaniorganisaatioiden palaute tuotteista, toiveet sekä aiemmin tehty erillinen kysely kumppaniorganisaatioille. Kumppaniorganisaatiot voivat jakaa myös lahjoituksena saatavia elintarvikkeita toimenpideohjelmasta saatavien elintarvikkeiden lisäksi.

Vuonna 2018 järjestettiin julkinen tarjouspyyntökilpailu, jonka kautta hankittiin elintarvikkeiden kuljetus- ja varastointipalvelut vuosille 2019 ja 2020. Elintarvikkeiden kilpailutusprosessi alkoi vuonna 2019. Hankinnassa kiinnitettiin huomiota tuotteiden korkeisiin laatuvaatimuksiin ja Valtion ravitsemusneuvottelukunnan antamiin ravitsemussuosituksiin. Valikoiduilla tuotteilla pyritään tukemaan ravitsemusneuvottelukunnan antamia suosituksia. Yksittäisten tuotteiden osalta oli määriteltä erityisiä laatuvaatimuksia. Esim. hernekeiton osalta oli määriteltä tuotteen lihapitoisuus (vähintään 4%) ja maitojauheen tuli sisältää D-vitamiinia.

Kumppaniorganisaatiot arvioivat itse jakelussa tarvitsemansa tuotteet ja määrät ja voivat siten myös itse päättää jakamiensa ruokapakettien sisällön. Pakettien sisältöön vaikuttaa kumppaniorganisaation jakelun organisointitapa (esim. jakelutapahtumien tiheys) sekä käytettävissä olevat muut lahjoituksena saadut tuotteet. Lahjoituksena saatavat tuotteet ovat useammin tuoretuotteita tai niiden parasta ennen -päivämäärä on umpeutumassa, jolloin näille tuotteille on tyypillistä vaatimus niiden nopeasta jakelusta. Palautteen mukaan ohjelman kautta saatavia tuotteita ei ole ollut tyypillisesti järjestöille tarjolla lahjoituksina. Kumppaniorganisaatiot laativat jakelua varten maksimijakelumääräsuosituksen jakelupisteille, jolloin organisaatio voi halutessaan huomioida kotitalouden koon

elintarvikepaketeissa ja jakaa sen mukaan suuremmalle kotitaloudelle enemmän tuotteita kuin yhden henkilön kotitaloudelle.

Keskimääräinen jaettujen elintarvikepakettien sisältö vuonna 2020 yhden henkilön kotitaloudelle oli:

Tuote	kpl
Lihäsäilyke, 0,4 kg	1-3
Hapankorppu, 0,370 kg	1-2
Makaroni, 0,4 kg	1-2
Mysli, 0,75 kg	1
Puurohiutale 1 kg	1
Sämpyläjauho, 2 kg	0-1
Vehnäjauho, 2 kg	0-1
Maitojauhe, 0,4 kg	1-2
Hernekeitto, 0,435 kg	1-3
Perunasosejauhe, 0,2 kg	1-3
Keksit, 0,3 kg	1-2

Muutama toimijoista jakoi yllä mainittujen tuotteiden lisäksi vielä pienen määrän vuonna 2018 vastaanotettua pastaa juustokastikkeessa valmisateria-ainesta.

Kumppaniorganisaatioiden palaute huomioidaan tuotevalikoimasta päätettäessä. Vuoden 2020 tuotevalikoima vastasi pääsääntöisesti aiempien vuosien valikoimaa, vaikka tuotteissa itsessään oli joitain muutoksia, jotka johtuivat tuotteiden uudelleenkilpailutuksesta. Palautteen mukaan tuotevalikoimaan toivottaisiin tuotteita, joista saisi sellaisenaan koottua helposti aterian. Vaikka erityisruokavalioita ei ole voitu huomioida laajasti tuotevalikoimassa, pitivät kumppaniorganisaatiot valikoimaa yleisellä tasolla monipuolisena ja kohtuullisen hyvänä. Erityisesti kiitosta saivat säilykkeet, perunasosejauhe ja keksit. Tuotteista täysjyvämakaroni jakoi mielipiteitä eniten. Osa avunsaajista on tottunut käyttämään vähemmän kuitupitoisia, niin sanotusti ”tavallisia” makaroneja.

Vuoden 2020 valikoimaan lisättiin aiemmin saadun palautteen mukaisesti uutena tuotteena keksit. Nykyisen tuotevalikoiman ulkopuolelta toivottuina tuote-ehdotuksina mainittiin näkkileipä, riisi ml. puuroriisi, säilykehedelmät, gluteenittomia tuotteita, tonnikala, linssit, pavut, soijarouhe, levite, kahvi, tee, kaakao, kuivahiiva, ruokaöljy. Yleisemmin mainittiin kasvisruokavaihtoehdot sekä säilykkeet yleisesti. Muissa yhteyksissä on tullut esiin tarve mausteista.

Ympäristö: ilmastovaikutus ja tavoite vähentää ruokajätettä

Ohjelman valmistelun yhteydessä on valmistelusta vastaavien viranomaisten toimesta tehty muistio ympäristövaikutusten huomioimisesta vähävaraisten avun toimenpideohjelman 2014–2020 valmistelussa⁴. Koska toimenpideohjelman elintarvikkeet hankitaan ja toimitetaan keskitetysti kumppaniorganisaatioille, toimenpideohjelman suorat ympäristövaikutukset liittyvät pääasiassa elintarvikkeiden kuljetuksiin. Koska hankittavat

---

⁴ Ennakoarviointi vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) kansallisesta toimenpideohjelmasta

volyymit ovat kuitenkin verrattain pieniä, tuottaa niiden keskitetty hankinta ja kuljetus vähemmän ympäristövaikutuksia kuin että jokainen kumppaniorganisaatio toteuttaisi kuljetukset itse. Toimintatapa myös helpottaa kumppaniorganisaatioiden hallinnollista taakkaa. Hallintoviranomainen tuottaa merkittävän panoksen tuotteiden hankinnan ja logististen järjestelyjen osalta. Hankittavat tuotemäärät perustuvat kumppaniorganisaatioiden antamaan arvioon avuntarvitsijoista ja ruoka-apuna jaettavien elintarvikkeiden määrästä. Kumppaniorganisaatiot tekevät määräarvionsa tulevaa jakeluvuotta edeltävänä vuonna vuosittain. Näin pystytään tarvittaessa paremmin vastaamaan muuttuneisiin olosuhteisiin tuotemäärien ja tuotevalikoiman osalta.

Vähävaraisten avun toimenpideohjelmassa kumppaniorganisaatiot voivat jakaa myös lahjoituksina saatuja elintarvikkeita edelleen ruoka-apuna vähävaraisille. Ohjelmassa uutena hankittavien elintarvikkeiden valinnoissa huomioidaan erityisesti elintarvikkeiden laatuvaatimukset, pitkä säilyvyys, helppo käsiteltävyys, määrän mahdollisimman hyvä vastaavuus ilmoitettuun tarpeeseen sekä mahdollisten lahjoitusruokien kautta saatavan elintarvikevalikoiman täydentävyys.

Hedelmien ja vihannesten tuottajien kriisitukea koskeva kansallinen valtioneuvoston asetus 1331/2015 astui voimaan 24.11.2015. Asetuksen mukaisessa ilmaisjakelussa toimitaan siten, että tuottaja tai tuottajaorganisaatio voi sopia ilmaisjakelutuotteen toimittamisesta samojen toimijoiden kanssa, jotka on hyväksytty EU:n ruoka-apuohjelmaan (hyväksytty asetuksen (EU) N:o 223/2014 nojalla). Käytännössä tuottajat voivat asetuksen mukaan saada tukea antaessaan hedelmiä tai vihanneksia ilmaiseksi jaettavaksi vähävaraisten avun toimenpideohjelmassa hyväksytyjen kumppaniorganisaatioiden kautta jaettavaksi ruoka-apuna vähävaraisille. Tuottajat tai tuottajaorganisaatiot eivät käyttäneet ko. tukimuotoa vuonna 2020.

Kumppaniorganisaatioiden tulee noudattaa elintarviketurvallisuusvirasto Eviran (nyk. Ruokavirasto) Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet -ohjetta⁵, joka on suunnattu erityisesti hyväntekeväisyysjärjestöille, mutta myös Suomen elintarvikelainsäädännön mukaisia tarkastuksia tekeville viranomaistahoille. Ohjeen tavoitteena on ohjeistaa toimintaa siten, että ruokahävikin määrää saadaan pienennettyä pitämällä edelleen mielessä elintarviketurvallisuus, selkeät toimintatavat ja vastuukysymykset ruoka-avun luovuttamisessa.

Toimenpideohjelman ohjeissa kumppaniorganisaatioille on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että ruokia vastaanottavat tahot kiinnittävät huomiota elintarvikkeiden asianmukaiseen säilytykseen sekä parasta ennen päivämääriin, jotta elintarvikkeiden hävikki tuotteiden pilaantumisen tai vanhentumisen kautta jäisi mahdollisimman pieneksi.

Vuoden 2021 toimeenpanoon liittyvät valmistelut

Vuonna 2020 toteutettiin kuljetus- ja varastointipalvelujen kilpailutus vuoden 2021 toimeenpanolle sekä käytiin elintarviketoimittajien kanssa sopimusneuvottelut sopimusten optiovuoden hyödyntämisestä.

---

⁵ Eviran ohje 16035/2 Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet

Vuosittain hallintoviranomaisen on mahdollista hyväksyä uusia kumppaniorganisaatioita täydennyshauulla, joka toteutetaan samassa yhteydessä jo aiemmin hyväksytyjen kumppaniorganisaatioiden seuraavan vuoden elintarvikemäärien haun kanssa. Vuonna 2020 ei avattu enää täydennyshakua uusien kumppaniorganisaatioiden hyväksymiseksi.

2.3 Yhteiset indikaattorit

2.3.2 Panosindikaattorit

ID	Indikaattorit	Yksikkö	2020
1	Asiakirjassa, jossa määritetään kullekin toimenpiteelle asetut tukiedellytykset, hyväksytyjen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä ⁶	EURO	0,00 ⁷
2	Toimenpiteiden täytäntöönpanosta tuensaajille aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä ⁸	EURO	4 659 469,58
2a	Elintarvikeapuun liittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanosta tuensaajille aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä	EURO	4 475 437,00
2b	Perushyödykkeiden hankintaan liittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanosta tuensaajille aiheutuneiden ja maksettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä	EURO	0,00
3	Komissiolle ilmoitettujen tukikelpoisten julkisten menojen kokonaismäärä	EURO	4 659 469,58

2.3.2 Jaettua elintarvikeapua koskevat tuotosindikaattorit

ID	Indikaattorit	Yksikkö	2020
4	Hedelmien ja vihannesten määrä	Tonnia	0
5	Lihan, kananmunien, kalan ja äyriäisten määrä	Tonnia	197,77
6	Jauhojen, leivän, perunoiden, riisin ja muiden tärkkelystuotteiden määrä	Tonnia	1 231,06
7	Sokerin määrä	Tonnia	0
8	Maitotuotteiden määrä	Tonnia	126,71
9	Rasvojen ja öljyjen määrä	Tonnia	0
10	Einesten ja muiden elintarvikkeiden (jotka eivät sisälly em. luokkiin) määrä	Tonnia	428,59
11	Jaetun elintarvikeavun kokonaismäärä	Tonnia	1 984,13
11a	Niiden elintarvikkeiden osuus, joiden osalta toimenpideohjelmasta maksettiin vain kuljetus, jakelu ja varastointi	%	0
11b	Rahastosta yhteisrahoitettujen elintarvikkeiden osuus kumppaniorganisaatioiden jakamisen elintarvikkeiden kokonaismäärästä	%	16

⁶ Sis. teknisen tuen.

⁷ Ohjelman rahoituskehyksen mukaiset viimeiset myöntövaltuudet on sidottu jo vuonna 2019.

⁸ Sis. teknisen tuen.

12	Niiden jaettujen aterioiden kokonaismäärä, jotka rahoitettuun osittain tai kokonaan toimenpideohjelmasta	Lukumäärä	20 934
13	Niiden jaettujen elintarvikepakettien kokonaismäärä, jotka rahoitettiin osittain tai kokonaan toimenpideohjelmasta	Lukumäärä	304 318

2.3.3 jaettua elintarvikeapua koskevat tulosindikaattorit

ID	Indikaattorit	Yksikkö	2020
14	Elintarvikeapua saavien henkilöiden kokonaismäärä	Lukumäärä	317 490
14a	Enintään 15-vuotiaiden lukumäärä	Lukumäärä	48 358
14b	Vähintään 65-vuotiaiden lukumäärä	Lukumäärä	105 770
14c	Naisten lukumäärä	Lukumäärä	144 497
14d	Maahanmuuttajien, ulkomaalaistaustaisten, vähemmistöjen (myös marginalisoituneiden yhteisöjen kuten romanien) lukumäärä	Lukumäärä	36 302
14e	Vammaisten lukumäärä	Lukumäärä	7 470
14f	Kodittomien lukumäärä	Lukumäärä	2 707

2.3.1. Jaettu perushyödykkeitä koskevat tuotosindikaattorit

Suomen toimenpideohjelmassa ei toteuteta perushyödykkeiden jakelua.

2.3.2. Jaettu perushyödykkeitä koskevat tulosindikaattorit

Suomen toimenpideohjelmassa ei toteuteta perushyödykkeiden jakelua.